

Σύνθετες λέξεις στα νέα ελληνικά

Οι σύνθετες λέξεις της νέας ελληνικής σχηματίζονται με δύο τρόπους:

α) Προσθέτοντας στην αρχή της λέξης ένα μορφολογικό στοιχείο, που ονομάζεται **αχώριστο μόριο** ή **πρόθημα**. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται **προθηματοποίηση**.

β) Με την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων.

α) σύνθεση με αχώριστα μόρια (προθήματα)

Αχώριστα μόρια ή **προθήματα** είναι λέξεις μονοσύλλαβες ή δισύλλαβες που είτε σχηματίστηκαν τα νεότερα χρόνια (**λαϊκά** μόρια) είτε προέρχονται από προθέσεις ή από άκλιτες λέξεις της αρχαίας ελληνικής (**λόγια** μόρια). Τα λαϊκά μόρια δε χρησιμοποιούνται μόνα τους στο λόγο.

Σύνθεση με αχώριστα λαϊκά μόρια

	μόριο	σημασία	σύνθετη λέξη
01	α- ανα- αν-	στέριση ή άρνηση	ά- κακος, α- ξέχαστος ανα- βροχιά, ανα- δουλειά αν- άξιος

			αν-εύθυνος
02	ξε-	έξω πολύ εντελώς στέρηση	ξε-μυτίζω, ξε-πορτίζω ξε-κουφαίνω, ξέ-μακρα ξε-γυμνώνω, ξε-κολλώ, ξε-τίναγμα ξε-βάφω, ξε-διψώ, ξ-ύπνιος

Σύνθεση με αχώριστα λόγια μόρια

	μόριο	σημασία	σύνθετη λέξη
01	αιι-	πάντοτε, συνεχώ	αιι-κίνητος, αιι-μνηστος, αιι-φορία
02	αμφι-	από τα δύο μέρη, γύρω διχασμός	αμφί-βιο, αμφι-θέατρο, αμφί-κυρτος αμφι-βάλλω, αμφί-ρροπος
03	ανα-	1. επάνω 2. πάλι 3. πίσω 4. ως υποκοριστικό	1. ανα-σηκώνω, ανα-βάτης 2. ανα-γέννηση, ανα-θεώρηση 3. ανα-ρωτιέμαι,

			<p>ανα-στροφή</p> <p>4. ανά-λαφρος</p>
04	αντι-ανθ	<p>1. αξίωμα</p> <p>2. αντίθεση</p> <p>3. αντί κάποιου άλλου</p>	<p>1. αντι-πτέραρχος, αντι-στράτηγος, ανθ-υπολοχαγός</p> <p>2. αντι-καπνιστής, αντι-αλλεργικός</p> <p>3. αντι-κλείδι, αντί-δωρο</p>
05	απο-	<p>1. απομάκρυνση</p> <p>2. αφαίρεση</p> <p>3. χρόνος</p> <p>4. στέρηση</p> <p>5. αντίθετη ενέργεια</p> <p>6. υπερβολή</p>	<p>1. από-κοσμος, απο-χωρώ</p> <p>2. απο-δυναμώνω, απο-βάλλω</p> <p>3. από-γευμα, από-βραδο</p> <p>4. απ-άνθρωπος, απο-παιδί</p> <p>5. απο-συνδέω, απο-μυθοποιώ</p> <p>6. απο-ξεραίνω, απο-γυμνώνω</p>
06	αρτι-	πριν από λίγο	αρτι- γέννητος
07	αρχι-	πρώτος, ανώτερος	αρχι- εργάτης, αρχι- ερέας, αρχι- μηνιά
08	δια-	<p>1. ανάμεσα</p> <p>2. παντού</p>	<p>1. δια-βαίνω, δια-γώνιος, διά-μετρος</p> <p>2. δια-δίδω</p>

		<p>3. διάλυση</p> <p>4. μοιρασιά</p> <p>5. ασυμφωνία</p> <p>6. ανταγωνισμό</p> <p>7. χρονική διάρκεια</p> <p>διάφορα</p>	<p>δια-κηρύσσω</p> <p>3. δια-λύω, δια-σπώ</p> <p>4. δια-μοιράζω, δια-νέμω</p> <p>5. δια-φέρω, δια-φωνώ</p> <p>6. δια-γωνίζομαι, δια-πληκτίζομαι</p> <p>7. δια-νυκτερεύω, δι-ημεύω</p> <p>δια-δέχομαι, δι-ενεργώ</p>
09	διχο-	σε δύο	<p>διχο-τόμος, διχό-νοια, διχο-γνωμία</p>
10	δυσ-	δύσκολος, κακός	<p>δυσ-άρεστος, δυσ-πεψία</p> <p>δυσ-τροπος, δυσ-φημώ</p>
11	εισ-	κίνηση προς τα μέσα	<p>είσ-οδος, εισ-πράττω, εισ-άγω</p>
12	εκ- / εξ-	<p>1. έξω</p> <p>2. αλλαγή</p> <p>3. πολύ</p>	<p>1. εκ-θέτω, εκ-φράζω, εξ-έχω</p> <p>2. εκ-χερσώνω, εξ-ελληνισμός</p> <p>3. έκ-θαμβος, έκ-πληκτος</p>

13	εν- / εμ	<p>1. μέσα</p> <p>2. ανάμεσα</p> <p>3. επιτατικά</p> <p>διάφορα</p>	<p>1. εν-έχομαι, εν-ήλικος, εμ-πιστεύομαι, εμ-πνέω</p> <p>2. εν-σωματώνω, εν-τάσσω</p> <p>3. έν-αστρος, έν-θερμος, εμ-παθής</p> <p>εν-ισχύω, εν-οχλώ, εν-διαφέρομαι</p>
14	ενδο-	μέσα	<p>ενδο-βλέπιος, ενδο-χώρα, ενδό-μυχος</p>
15	επι- / επ- / εφ-	<p>1. επάνω</p> <p>2. ανώτερος</p> <p>3. εξωτερικό τμήμα</p> <p>4. αυτό που ακολουθεί</p> <p>5. επιτατικά</p> <p>6. συμπληρωματικά</p> <p>7. σκοπό</p> <p>διάφορα</p>	<p>1. επι-βλέπω, επι-γράφω, έφ-ιππος, εφ-αρμόζω</p> <p>2. επι-σμηνίας, επι-διαιτητής</p> <p>3. επι-δερμίδα, επι-κάρδιο</p> <p>4. επί-γονος, επί-λογος</p> <p>5. επι-βεβαιώνω, επ-αυξάνω</p> <p>6. επι-χορήγηση, επι-μαρτυρία</p> <p>7. επί-δοξος, επι-κερδής, επι-ζήμιος</p> <p>επι-ζήτιώ</p>

			επι-ταχύνω, εφ-ευρέτης
16	ευ-	1. καλός, καλά 2. εύκολος, εύκολα	1. ευ-αγγέλιο, ευ-άερος, ευ-καιρία 2. ευ-ερέθιστος, εύ-φορος
17	ημι-	1. μισό 2. σε μικρότερο βαθμό	1. ημί-χρονο, ημί-ωρο, ημι-σφαίριο, ημι-κρανία 2. ημι-επίσημος, ημί-φως, ημί-θεος
18	κατα-	1. κάτω 2. εναντίωση 3. υπερβολή 4. μέσο μιας περιόδου 5. κατάταξη, ξεχώρισμα	1. κατά-βαση, κατα-βυθίζω 2. κατα-δίωξη, κατα-γγέλλω 3. κατα-γοητεύω, κατα-γδύνω κατα-σπαταλώ 4. κατα-καλόκαιρο, κατα-χείμωνο 5. κατα-γράφω, κατα-μετρώ, κατα-νέμω
19	μετα-	1. αλλαγή θέσης 2. επανάληψη 3. αλλαγή κατάστασης 4. δήλωση συμμετοχής	1. μετα-φορά, μετα-φύτευση, μετά-θεση 2. μετα-πωλώ 3. μετα-σχηματίζω, μετα-πλάθω.

		<p>5. χρονική συνέχεια</p> <p>6. τοπική θέση</p> <p>διάδοχη κατάσταση</p>	<p>μετά-λλαξη</p> <p>4. μετα-δίδω, μετα-λαμβάνω</p> <p>5. μετα-μεσήμερο, μετα-μεσονύκτιο</p> <p>6. μετό-πισθεν, μετα-τάρσιο</p> <p>μετα-σεισμός</p>
20	ομο-	μαζί, που έχει το ίδιο	<p>ομό-θρησκος, ομό-κεντρος, ομο-ούσιος</p>
21	οψι-	αργά	<p>οψι-μάθεια, οψί-πλουτος</p>
22	παρα-	<p>1. ενώπιον</p> <p>2. εναντίον</p> <p>3. κοντά</p> <p>4. υποκατάσταση</p> <p>5. σχετική ομοιότητα</p> <p>6. παράλληλη λειτουργία</p> <p>7. χρονική συνέχεια</p> <p>8. απόκλιση από κανονικό</p> <p>9. σκόπιμη αλλοίωση</p> <p>διάφορα</p>	<p>1. παρε-λαύνω</p> <p>2. παρα-βαίνω, παρε-μποδίζω</p> <p>3. παρα-θαλάσσιος, παρα-μεθόριος</p> <p>4. παρα-μάνα, παρα-γιός, παρα-παιδί</p> <p>5. παρα-πλήσιος, παρό-μοιος</p> <p>6. παρα-κράτος, παρα-οικονομία</p> <p>7. παρα-μένω, παρα-τείνω</p> <p>8. παρά-νοια, παρρα-φοροσύνη</p>

			<p>παρα-μνησία</p> <p>9. παρα-ποιώ, παρα-χαράσσω, παρε-ρμηνεύω, παρα-γνωρίζω, παρα-κολουθώ</p>
23	περι-	<p>1. γύρω</p> <p>2. πολύ</p> <p>3. εξωτερικό τμήμα</p> <p>4. κοντά</p> <p>5. κυκλική κίνηση</p> <p>6. κίνηση χωρίς στόχο</p> <p>7. κρατώ μέσα</p>	<p>1. περι-γιάλι, περι-ορίζω, περι-μαζεύω</p> <p>2. περι-ζήτητος, περί-φημος</p> <p>3. περι-κάρδιο, περι-σπέρμιο</p> <p>4. περί-γειο, περι-ήλιο</p> <p>5. περι-στρέφω, περι-φέρω</p> <p>6. περι-φέρομαι, περι-πλανιέμαι</p> <p>7. περι-έχω, περι-λαμβάνω</p>
24	προς-	<p>1. κίνηση προς ένα τέρμα</p> <p>2. εγγύτητα</p> <p>3. ομοιότητα</p> <p>4. συμφωνία, σχέση</p> <p>5. εναντίον</p> <p>6. χρονική εγγύτητα</p> <p>7. επαύξηση</p>	<p>1. προς-έρχομαι, προς-ελκύω</p> <p>2. προς-κολλώ, πρόσ-κειμαι</p> <p>3. προς-ομοιάζω</p> <p>4. προς-αρμόζω</p> <p>5. προς-βάλλω, προς-κρούω</p> <p>6. πρός-καιρος.</p>

		διάφορα	<p>προσ-ωρινός</p> <p>7. προσ-αυξάνω, προσ-μαρτυρώ</p> <p>προσ-δοκώ, προσ-εύχομαι, προσ-μένω</p>
25	<p>συν-</p> <p>(συγ-, συλ-, συμ-, συρ-, συσ-, συ-, συνε-)</p>	μαζί	<p>συν-εργάτης, συν-έδριο,</p> <p>συγ-γενής, συγ-κάτοικος,</p> <p>συλ-λαμβάνω, συλ-λαλητήριο</p> <p>συμ-μαζεύω, συμ-παίκτης</p> <p>συρ-ράπτω, σύρ-ιζα</p> <p>συσ-κέπτομαι, συσ-κοτίζω</p> <p>σύ-θαμπα, σύ-ζυγος</p> <p>συνε-παίρνω, συνε-φέρνω</p>
26	τηλε-	μακριά	<p>τηλέ-φωνο, τηλε-χειριστήριο, τηλε-όραση</p>
27	υπερ-	<p>1. πέρα από το κανονικό</p> <p>2. προστασία, υπεράσπιση</p>	<p>1. υπερ-βολή, υπερ-κόπωση, υπερ-μεγέθης</p> <p>2. υπερ-ασπίζω, υπέρ-μαχος</p>

28	υπο- (υπ- , υφ)	1. από κάτω 2. κρυφά, λίγο 3. συνοδεία 4. πίσω	1. υπό -γειο, υπο -διευθυντής, υφ -ήλιος 2. υπο -δηλώνω, υπο -μειδιώ, υπο -σιτίζομαι 3. υπό -κρουση 4. υπο -χωρώ
29	υψι-	ψηλά, ψηλός	υψί -πεδο, υψί -φωνος

β) σύνθεση με ένωση λέξεων

Στη σύνθεση με ένωση λέξεων ενώνονται δύο λέξεις για να σχηματίσουν μια νέα λέξη.

Η πρώτη λέξη ονομάζεται **α' συνθετικό** και η δεύτερη **β' συνθετικό**.

Οι λέξεις που ενώνονται μπορεί να είναι ουσιαστικά, επίθετα, αριθμητικά, ρήματα, μετοχές, επιρρήματα και προθέσεις.

Οι λέξεις που ενώνονται μπορεί να είναι:

α) της ίδιας γραμματικής κατηγορίας, π.χ.
 επίθετο + επίθετο (άσπρο + μαύρο = ασπρόμαυρο),
 ρήμα + ρήμα (μπαίνω + βγαίνω = μπαινοβγαίνω)

β) διαφορετικής γραμματικής κατηγορίας,
 π.χ. επίθετο + ουσιαστικό (άγριο + κατσίκι = αγριοκάτσικο)
 ή επίρρημα + ρήμα (σιγά + κλαίω = σιγοκλαίω).

Η σημασία των σύνθετων λέξεων

Οι σύνθετες λέξεις ανάλογα με τη σημασία τους χωρίζονται σε τέσσερα είδη:

α) παρατακτικές, β) προσδιοριστικές, γ) κτητικές, δ) αντικειμενικές.

α) **παρατακτικές σύνθετες** είναι οι λέξεις που η σημασία τους αποτελεί τη σύνθεση των σημασιών που έχουν τα συνθετικά τους ή, για να το πούμε αλλιώς, σημαίνουν ό,τι και τα συνθετικά τους ενωμένα με το σύνδεσμο **ΚΑΙ**,

π.χ. αντρόγυνο = άντρας **ΚΑΙ** γυναίκα

αλατοπίπερο = αλάτι **και** πιπέρι

βορειοανατολικά = βόρεια **και** ανατολικά

1η παρατήρηση: Το α' και β' συνθετικό των παρατακτικών συνθέτων ανήκουν στην ίδια γραμματική κατηγορία, π.χ.

ουσιαστικό + ουσιαστικό (ρυζόγαλο = ρύζι **και** γάλα)

επίθετο + επίθετο (στενόμακρο = στενό **και** μακρύ)

ρήμα + ρήμα (ανοιγοκλείνω = ανοίγω **και** κλείνω)

επίρρημα + επίρρημα (βορειοανατολικά = βόρεια **και** ανατολικά)

2η παρατήρηση: Σε παλαιότερες γραμματικές τα παρατακτικά σύνθετα χωρίζονταν σε δύο υποκατηγορίες:

α) παρατακτικά σύνθετα που τα δύο συνθετικά αποδίδονται στη

σύνθετη λέξη ισότιμα και παράλληλα, π.χ.

αντρόγυνο = και άντρας και γυναίκα,
γυναικόπαιδα = και γυναίκες και παιδιά.

Τα σύνθετα αυτά λέγονται και **παρατακτικά ζευγαρωτά**.

β) παρατακτικά σύνθετα που η σύνθετη λέξη εκφράζει μια διαφορετική σημασία από εκείνη των συνθετικών, κάτι ανάμεσα στα δύο συνθετικά
π.χ. άνεμος βορειοδυτικός = φυσάει ανάμεσα στο βορρά και στη δύση,
καμηλοπάρδαλη = ανάμεσα στην καμήλα και στη λεοπάρδαλη.

Η διάκριση ανάμεσα σ' αυτές τις δύο υποκατηγορίες δεν είναι και τόσο εύκολη.

β) **προσδιοριστικές σύνθετες** είναι οι λέξεις στις οποίες η σημασία του ενός συνθετικού προσδιορίζει τη σημασία του άλλου, π.χ.

αγριοκάτσικο (άγριο κατσίκι),

νεροπότηρο (ποτήρι του νερού)

σιγοτραγουδώ (σιγανά τραγουδώ).

Με άλλα λόγια το ένα συνθετικό λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός, επιρρηματικός προσδιορισμός ή προσδιορισμός σε γενική του άλλου συνθετικού,

π.χ. αγριοκάτσικο (**άγριο** = επιθετικός προσδ. στο κατσίκι),

νεροπότηρο (**του νερού** = προσδ. σε γενική στο ποτήρι)

σιγοτραγουδώ (**σιγανά** = επιρρηματικός προσδ. στο τραγουδώ).

γ) **Κτητικές σύνθετες** είναι οι λέξεις που δηλώνουν εκείνο το πρόσωπο ή το αντικείμενο που έχει κάτι ως κτήμα του ή ως χαρακτηριστικό του.

Μπορούν να αναλυθούν στη φράση *αυτός που έχει...*,

π.χ. καλόκαρδη (*αυτή που έχει* καλή καρδιά),

μεγαλόσωμος (*αυτός που έχει* μεγάλο σώμα)

γαλανομάτης (*αυτός που έχει* γαλανά μάτια).

δ) **Αντικειμενικές σύνθετες** είναι οι λέξεις στις οποίες το ένα συνθετικό λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα που προκύπτει από το θέμα του άλλου συνθετικού. Τις περισσότερες φορές μπορούν να αναλυθούν στη φράση *αυτός που κάνει...*

(ό,τι λέει το άλλο συνθετικό),

π.χ. χαρτοπαίκτης (*αυτός που παίζει* χαρτιά),

χορτοφάγος (*αυτός που τρώει* χόρτα),

διηγηματογράφος (*αυτός που γράφει* διήγημα),

ημεροδείκτης (*αυτός που δείχνει* την ημέρα).

Το πρώτο ή το δεύτερο συνθετικό των αντικειμενικών σύνθετων είναι ρήμα ή αναλύεται σε ρήμα, οπότε το ένα συνθετικό λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος

π.χ. χαρτοπαίκτης (χαρτιά + **παίζω** / τι παίζω; = χαρτιά),

χορτοφάγος (χόρτα + **τρώω** / τι τρώω; = χόρτα),

διηγηματογράφος (διήγημα + **γράφω** / τι γράφω; διήγημα)

ημεροδείκτης (ημέρα + δείκτης > δείχνω / τι δείχνει; την ημέρα).

ΠΡΟΣΟΧΗ: Κάθε σύνθετο που το ένα συνθετικό του είναι ρήμα δε σημαίνει ότι είναι κτητικό και αντικειμενικό. Είδαμε προηγουμένως το σύνθετο σιγοτραγουδώ. Δεν είναι αντικειμενικό σύνθετο, γιατί το συνθετικό "σιγά" δεν απαντάει στην ερώτηση

"τι τραγουδώ;"

Άσκηση στα είδη των συνθέτων

Η μορφή των σύνθετων λέξεων

Κατά το σχηματισμό μιας σύνθετης λέξης από τα δύο συνθετικά παρατηρούνται μερικές φορές κάποιες αλλαγές και αφορούν:

- α) το λεγόμενο **συνθετικό φωνήεν**,
- β) την **αποκοπή** του α' συνθετικού
- γ) τις αλλαγές στο τελικό φωνήεν του α' συνθετικού

Το συνθετικό φωνήεν

Κατά τη σύνθεση δύο λέξεων, όταν η πρώτη είναι κλιτή ή επίρρημα, ανάμεσα στις δύο λέξεις μπαίνει συνήθως το φωνήεν **ο**,

που ονομάζεται **συνθετικό φωνήεν**,

π.χ. τσίγλα + φούσκα = τσιγλ**ό**φουσκα,

σιγά + τραγουδώ = σιγο**τ**ραγουδώ,

μικρή + μεγάλη = μικρο**μ**έγαλη,

γλυκός + αίμα = γλυκο**α**ίματος

μικρός + ιδιοκτήτης = μικρο**ι**διοκτήτης

πρώτος + ύπνος = πρω**τ**οϋπνι

έμπορος + υπάλληλος = εμπορο**ϋ**πάλληλος

Παρατήρηση: το συνθετικό φωνήεν χάνεται:

Όταν το αρχικό φωνήεν του β' συνθετικού είναι **α** ή **ο**
το συνθετικό φωνήεν **χάνεται**,

π.χ. άγριος + άνθρωπος = αγρι**ο**άνθρωπος > αγρι**ά**νθρωπος

κάρβουνο + αποθήκη = καρβου**νο**αποθήκη > καρβου**να**ποθήκη

γλυκός + ανάλατος = γλυκ**ο**ανάλατος > γλυκανάλατος

Εξαιρέση: Εννοείται ότι το συνθετικό φωνήεν **ο** δε χάνεται πάντα:

υπάρχουν και αρκετές περιπτώσεις όπου διατηρείται, π.χ.

βόρειος + ανατολικός = βορει**ο**ανατολικός

μεγάλος + αστός = μεγα**λο**αστός

Αποκοπή του α' συνθετικού

Σε κάποιες περιπτώσεις που το σύνθετο θα γινόταν πολύ μεγάλο και δυσκολοπρόφερτο, οι τελευταίες συλλαβές του α' συνθετικού κόβονται, μένει όμως το συνθετικό φωνήεν, π.χ.

ανεβαίνω + κατεβαίνω = όχι ανεβ**αινο**κατεβαίνω αλλά ανεβ**ο**κατεβαίνω

ηλεκτρισμός + φωτισμός = όχι ηλεκτρι**σμο**φωτισμός αλλά ηλεκτρο**φ**ωτισμός

Αλλαγή (τροπή) του τελικού συμφώνου του α' συνθετικού

Όταν το α' συνθετικό μετά τη σύνθεση χάνει το τελικό του φωνήεν και το σύμφωνο που απομένει είναι **Κ, Π, Τ** (άηχο στιγμιαίο), τότε αυτό

μετατρέπεται αντίστοιχα σε **χ, φ, θ**.

Αυτό συμβαίνει γιατί και στα αρχαία ελληνικά τα **κ, π, τ** τρέπονταν σε **χ, φ, θ** όταν το β' συνθετικό ήταν δασυνόμενη λέξη, π.χ.

χ αντί **κ**: κακός + ύποψία = κα**χ**υποψία

φ αντί **π**: από + αίμα = α**φ**αίμαξη, επί + ἔδρα = ἐ**φ**εδρος, υπό + ἥλιος = **υφ**ήλιος

θ αντί **τ**: κατά + ἔδρα = κα**θ**έδρα, αντί + υγιεινός = αν**θ**υγιεινός

Πολυλεκτικά σύνθετα

Τα πολυλεκτικά σύνθετα είναι τριών ειδών:

Οι **πολυσύνθετες** λέξεις, που αποτελούνται από τρία ή περισσότερα συνθετικά, π.χ. παλαιοβιβλιοπώλης (= παλαιός + βιβλίο + πουλώ).

Οι **λεξικές φράσεις**, που αποτελούνται από:

- α) επίθετο + ουσιαστικό, π.χ. παιδική χαρά, ηλιακή ενέργεια, εκδοτικός οίκος,
- β) ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική, π.χ. λεξικό τσέπης, φακοί επαφής, πλυντήριο πιάτων και έχουν παγιωθεί ως εκφράσεις με ιδιαίτερη σημασία.

Τα **παραθετικά** σύνθετα, τα οποία είναι ζεύγη λέξεων που βρίσκονται στην ίδια

πτώση και συνδέονται μεταξύ τους πιο χαλαρά από ό,τι τα σύνθετα που προέρχονται από σύνθεση δύο ή περισσότερων λέξεων.

Οι σημασιολογικές σχέσεις μεταξύ των δύο λέξεων είναι οι εξής:

α) η σημασία της δεύτερης λέξης προσθέτει μια σημασία στην πρώτη λέξη (σχέση κατηγορουμένου), π.χ. ο νόμος πλαίσιο (= ο νόμος που είναι νόμος, αλλά λειτουργεί ως πλαίσιο αρχών), παιδί θαύμα, χώρα μέλος

β) η σημασία της δεύτερης λειτουργεί ως παρομοίωση της πρώτης (σχέση μεταφορική), π.χ. λέξη κλειδί (= λέξη που μοιάζει να λειτουργεί σαν κλειδί)

Γράφονται είτε με ενωτικό ανάμεσά τους είτε χωρίς ενωτικό, π.χ. λέξη-βάση, αλλά και λέξη βάση.

Γνήσια και καταχρηστική σύνθεση

Γνήσια σύνθεση είναι η δημιουργία σύνθετων λέξεων κατά την οποία παρατηρούνται αλλαγές στην αρχική μορφή του α' ή και του β' συνθετικού, π.χ. θαλασσοπούλι από θάλασσα + πουλί, αλατοπίπερο από αλάτι + πιπέρι.

Η **καταχρηστική** σύνθεση είναι η δημιουργία σύνθετων λέξεων στις οποίες δεν έχει μεταβληθεί η αρχική μορφή των συνθετικών τους, π.χ. Νεάπολη από Νέα + πόλη, Πανεπιστημιούπολη από Πανεπιστήμιου + πόλη.

Αρκτικόλεξα και ακρωνυμίες

Αρκτικόλεξα ονομάζονται οι λέξεις που σχηματίζονται από τα αρχικά των λέξεων μιας φράσης, π.χ. Ο.Τ.Ε (Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας), Ο.Υ.Θ. (Οργανισμός Ύδρευσης Θεσσαλονίκης)

Συνηθισμένα αρκτικόλεξα είναι:

A.E. = Ανώνυμη Εταιρεία

Δ.Ε.Η. = Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

Δ.Σ. = Διοικητικό Συμβούλιο, Δημοτικό Συμβούλιο

Δ.Χ. = Δημόσιας Χρήσης (αυτοκίνητο)

E.E. = Ευρωπαϊκή Ένωση

E.K.A.B. = Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας

E.M.Y. = Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία

E.O.T. = Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

H.Π.A. = Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

I.K.A. = Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων

I.K.Y. = Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών

I.X. = Ιδιωτικής Χρήσης (αυτοκίνητο)

O.H.E. = Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

O.Σ.E. = Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος

Φ.Π.Α. = Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Ακρωνυμίες ονομάζονται οι λέξεις που σχηματίζονται από τις αρχικές συλλαβές των λέξεων που αποτελούν μια φράση, π.χ. ΠΡΟΠΟ (προγνωστικά ποδοσφαίρου).

Συνηθισμένες ακρωνυμίες είναι:

ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ = Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας

ΕΛ.ΤΑ. = Ελληνικά Ταχυδρομεία

ΒΙ.ΠΕ.ΘΕ. = Βιομηχανική Περιοχή Θεσσαλονίκης

ΕΛ.ΑΣ. = Ελληνική Αστυνομία

ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. = Δημοτικό Περιφεριακό Θέατρο